

Turkish Studies

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 2205-2233

DOI: 10.29228/TurkishStudies.23028

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 10.05.2019

✓ Accepted/Kabul: 10.08.2019

📅 Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (31.05.2019)- Referee 2 (26.07.2019)

This article was checked by intihal.net.

2018 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI ORTAOKUL MÜFREDAT DEĞİŞİKLİĞİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ*

Necip DÖNER** - Kamile GÜLÜM***

ÖZ

Bu irdelemede, yapılandırmacı anlayış çerçevesinde yeniden hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğretim sürecindeki mevcut durumu ve beklentileri karşılayıp karşılamadığı programın uygulama sürecindeki önemli bir basamağı olan öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya çıkarmak hedeflenmektedir. Çalışmanın verilerinin toplanmasında tarama modeli kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan anket formu, şahsi bilgilerle alakalı sekiz soruyla Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğelerine yönelik kırk beş sorudan oluşmaktadır. Bu çalışmanın verileri, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Türkiye geneli devlet ortaokullarda çalışmakta olan 333 Sosyal Bilgiler öğretmeninden toplanmıştır. SPSS 22.0 paket programında toplanan veriler değerlendirilmiş, aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde testleri ile analiz edilmiştir. Ayrıca katılımcılar bazında verilen cevapların bağımsız değişkenlere göre ilişkisini belirlemek amacıyla ki kare testi ve çapraz tablo çözümleme yapılmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen bulgular sonuç bölümünde tartışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin eğitim programında kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme basamaklarında genel olarak beklentileri karşılama sonuçları olumlu bulunmakla birlikte, öğretmenlere öğretim programı ile ilgili belirli aralıklarla seminerler yapılması, Sınıf mevcutlarının ideal düzeye çekilmesi, programa yönelik eğitimlerde öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin göz önünde bulundurulması, eğitim veya seminerlerde verimi arttıracak çalışmaların uygulanması ve farkındalık oluşturulması; bu kapsamda öğretim programı hazırlanmadan önce ve sonra şeklinde eğitim semineri ve kursların yapılması. Yeni program hazırlanma aşamasında program

* Bu çalışma Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

** Öğretmen, MEB, E-posta: necipdonerr@gmail.com

*** Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, E-posta: kgulum@balikesir.edu.tr

basamaklarının birbirinden bağımsız düşünülmemesi ve basamakların birbirini destekleyici özellikler taşıması gibi beklentiler dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Görüşleri, Program Değerlendirme, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yapılandırmacı Yaklaşım

2018 SOCIAL STUDIES PROGRAM SECONDARY SCHOOL CHANGE AND TEACHERS 'VIEWS

ABSTRACT

In this research, it is aimed to reveal if the curriculum of the Social Studies course, which has been reconstructed within the framework of constructivist approach, meets the current situation and expectations in the teaching process or not, in accordance with the teachers' views, which is an important step in the implementation process of the program. The method used to collect the data of the study is the screening model. The questionnaire used in this study consisted of eight questions about personal information and forty-five questions about the elements of the Social Studies course curriculum. The data of this study were collected from 333 social studies teachers working at the public secondary schools in Turkey during the 2017-2018 Academic Year. The obtained data were evaluated by SPSS 22.0 package program and analyzed with arithmetic mean, standard deviation, frequency and percentage tests. Also, the square test and cross table analysis were performed in order to determine the relation of the answers given by the participants according to the independent variables. The findings obtained during the research process were discussed in the conclusion section. According to the results of the research, it is seen that the results of meeting the expectations of the teachers in the education, content, application and evaluation stages are positive; however, conducting seminars at regular intervals on the curriculum of the teachers, bringing the class sizes to an ideal level, taking into consideration the professional seniority of the teachers in the program-oriented trainings, implementing the works and raising awareness in the education or seminars, and creating awareness programs before and after the training program done. At the stage of preparing a new program, expectations such as the fact that the program steps are not considered independently of each other and that the steps have supportive features were expressed.

STRUCTURED ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the Social Studies curriculum which was organized according to the constructivist approach and put into practice in 2017-2018 academic year in terms of teachers' opinions. For this purpose, the problem sentence and the answers to the questions in the sub-problems were investigated.

Previous studies in the relevant field have not been carried out nationwide, all social studies teachers were not taken into consideration, teacher opinions were not taken into consideration in the examination of the program and the elements of the program were not taken as basis in

the examinations. The aim of this study is to take into consideration the opinions of the teachers who are the executives of the program.

The method of the investigation; in this investigation, the scanning model that is included in descriptive research model is used. The participants are the tutors teaching social science to 5-6-7. Classes in 2018 and 2019 education year. The study is performed by using survey forms to social science teachers across the country. The universe of this study consist of the social science teachers working in 2017 and 2018 education year across the country. The sample data of the study is consisting of 333 social science teachers that are working at secondary schools across the country within 2018 – 2019 education years. The data is analyzed by SPSS program. Student's demographic information is shown by frequency and percentage charts. Skewness coefficient is used for normality test of the scaling points. Skewness provides information about how the measurement results of a distribution are distributed. The normality factor analysis assumes that all the variables and all linear combinations of the variables are normally distributed, if this assumption is hold the value of the solution increases. As it is seen in the normality test that scales and sub dimension scores are normally distributed, independent two sample t test is used when comparing gender, education level, graduated faculty, graduated department, degree of finding adequate training / seminar for new curriculum; ANOVA is used when comparing in terms of seniority, class attendance, status of training/seminar participation in the new curriculum. Analyses of Variance (ANOVA) is used when comparing more than two groups. Dependent variable (scale points), independent variables (gender, education level, graduated faculty, graduated department and new curriculum related to the education/seminar status). When there is difference between two groups in one way ANOVA, LSD Hoc test is performed in order to define in which two groups the difference is coming from. Pearson correlation analysis was used to analyze the relationship between the dimensions of the opinions about the new curriculum and the level of meeting these expectations.

The results of the investigation; Although the views of Social Studies teachers about content, acquisition, application and evaluation dimensions in the changing Social Studies curriculum were generally positive, the insufficiency of the training or seminars on the changes affected the teachers' perspectives towards the program. It is seen in the research results that teachers' seniority affects their opinions about the curriculum. It is seen in the research results that the classes of the teachers are important in the implementation of the curriculum. Although the results of meeting the expectations of teachers in a training program in terms of achievement, content, application and evaluation were found to be positive, it was concluded that the teachers who did not attend the training or seminar related to the new program had a higher level of positive opinion than those who participated. Although the results of meeting the expectations of teachers in a training program in terms of achievement, content, application and evaluation were found to be positive, it was concluded that each step had a positive relationship with each other.

Recommendations as a result of the research; during the preparation and renewal of the curriculum, the necessary seminars or

trainings for teachers should be conducted more widely and strongly. According to the seniority of the teachers, training should be provided when preparing the curriculum. In order to ensure success in the curriculum, class sizes should be reduced to an ideal level. Efforts should be made to increase efficiency in training or seminars, awareness should be created, in this context, it will be more meaningful to conduct training seminars and courses before and after the curriculum is prepared. The fact that the program steps are not considered independently from each other and that the steps have supportive features will affect the success of the program positively.

Keywords: Teacher Opinions, Program Evaluation, Social Studies Teaching, Constructivist Approach

1. Giriş

Sosyal Bilgiler içerisindeki Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Felsefe gibi Sosyal Bilimler ile birlikte Vatandaşlık öğretimi kapsamı nedeniyle eğitim öğretimin en önemli konularından birisidir. Günümüzde devletlerin gücü vatandaşlarının devletlerine duyduğu bağlılık ile doğru orantılıdır, bir devlet; vatandaşlarının bağlılığı oranıyla var olabilir ve varlığını devam ettirebilir. Tüm bu nedenlerden dolayı Sosyal Bilgiler öğretimi devletin devamlılığında ve vatandaşlık bağlılığının gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarılmasında her zaman önemini korumaktadır. Son 20 senedir küresel ölçekte eğitim-öğretim müfredatı geliştirme çabaları hız kazanmış ve birçok devlet, düzenlemelerini esaslı bir biçimde tekrar ele almaya başlamıştır. Teknolojiye dayalı gelişmelere ve global problemlere yönelik alınacak müşterek insani tavır ve tutumlar Sosyal Bilgiler programının tekrardan biçimlenmesine sebep olmuştur. Küreselleşme ile beraber milletler, kendi milli gelenek ve göreneklerinin zenginliğini ve insanlığın ortak mirasına olan etkilerini daha çok vurgulamaya başlamıştır. Bir de buna oluşturmacılık (constructivism) yaklaşımının imkân tanıdığı olanaklar eklenmiştir. 1980'li yıllardan günümüze oluşturmacılık, hem sosyal bilimler anlayışında (özellikle karşılaştırmalı siyaset bilimi ve uluslararası ilişkilerde) hem de eğitim biliminde etkisini hissettirmeye başlamıştır. Oluşturmacılık anlayışının pedagojiye yansımaları incelendiğinde ilerlemeli pedagoji ile benzer unsurlar taşıdığı dikkat çekmektedir (Öztürk, 2012). Öğrenim gören çocukların nazarında Sosyal Bilgiler dersi anlamlandırılmamış, sevimsiz, sıkıcı ve sindirilmemiş ve büyüklerin yaşamına dair malumatın ezberletildiği bir ders görünüşündedir Adına ister oluşturmacılık, isterse aktif öğrenme diyelim, bu tür yaklaşımları da işe koşarak, Sosyal Bilgileri sempatik, kolay öğrenilir ve yaratıcı becerilerin sergilenebildiği bir ders durumuna getirmemiz Sosyal Bilgilerin öğretimine destek olur (Öztürk, 2012).

Türk milli eğitim düzeninde müfredat tatbikleri; bireylerin öz faaliyetleri için sorgulayıp irdelleyen bir görüş oluşturmaktan uzak kaldığı, çocukların tabii yeteneklerini ilerletemediği, ezber yapan, bilgi yüklü, edilgen vatandaşlar yetiştirdiği, günlük yaşamdan uzak ve öğretmen odaklı olduğu gibi sebeplerle tenkit edilmektedir (Beyazıt ve Gelen 2017). Eğitim sistemine yeni bir istikamet verilmesi konusunda yapılan karşılıklı eleştirilerden yola çıkarak eğitimin seviyesini ve randımanını çoğaltmak, halkın ve insanın farklılaşan gereksinimlerini karşılayabilmek için bazı yenilikler yapılmaktadır. Önceki programının yukarıda sıra ile anlatılan hakikatlerinden ötürü gereksinimlere yanıt veremediği, eğitimden etkilenen bütün kurumların ve bireylerin eğitim düzeninden hoşnut olmadığı anlatılmış; ilerleme ve değişimlere entegre olabilmek ve modern çağa ayak uydurabilmek için Millî Eğitim Bakanlığınca öğretim düzeninde yeni bir sürecin ilk basamaklarına adım atılmıştı. (Beyazıt ve Gelen 2017). Öğretim programlarının başarısı öğretmenlerin bu programları uygulayabilmesine bağlıdır. Bu incelemeyle yeni sosyal bilgiler öğretim programının uygulamasında öğretmenlerin görüşleri alınarak programın eksikliklerinin ve öğretmenlerin beklentilerinin saptanması amaçlanmıştır. Bu araştırma, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı sahası üzerine yapılan sınırlı çalışmalardan biridir ve

araştırmanın bu alandaki boşluğu doldurmaya katkısının olacağı varsayılmaktadır. Bu anlamda çalışmanın gerekli ve önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu konuda alan yazın tarandığında aşağıdaki çalışmaların yapıldığı görülmektedir; Korkmaz (2014) ‘‘5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesi (Muş Örneği)’’ çalışması 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Öğrenme-Öğretme boyutunun öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amacıyla yaptığı bu çalışmada eğitim durumu boyutunda programın genel anlamda uygulanabilir nitelikte olduğu, eğitim programının öğrenme-öğretme boyutunu değerlendirmede öğretmenlerin cinsiyet, yaş, meslek yılı ve mezun oldukları okulların türüne göre anlamlı bir farklılık teşkil etmediğini tespit etmiştir. Altınöz (2008) ‘‘ İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri (Bolu İli Örneği)’’ çalışmasında; ilköğretim kurumlarında görev yapmakta olan 6. sınıf derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerinin program hakkındaki görüşlerinin ve önerilerinin neler olduğunu araştırmaktır. Araştırma sonunda, ilköğretim okullarında uygulanmakta olan bu program hakkında, genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin müfettişlerden daha olumlu görüş sahibi oldukları sonucuna varıl Programın değerlendirme ögesine ilişkin olarak, öğretmenlerin müfettişlerden daha olumsuz görüş sahibi olduklarını tespit etmiştir. Başoğlu (2009) ‘‘ Sosyal Bilgiler 6. Ve 7.Sınıf Öğretim Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi’’ adlı çalışmasında; yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve öğrenme-öğretme süreci değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin Sosyal Bilgiler Programına karşı olumlu tutum içerisinde olduğu, dersin konularını beğendikleri görülmekte; öğretmenler de programı ana hatlarıyla olumlu bulmuştur. Ersoy (2009), ‘‘Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması ile İlgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği)’’ çalışması ; bu araştırma, ilköğretim okullarında okutulmakta olan Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının uygulanmadaki etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmış olup araştırmanın sonucunda programda öngörülen kazanımlar, yöntem, teknik ve etkinlikler, araç-gereç ve materyaller, programda yer alan içerik, ölçme ve değerlendirmenin uygulamada ‘‘kısmen yeterli’’ düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacı, yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılında ilk defa uygulanmaya konulan Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölüm; araştırmanın evren ve örnekleme, modeli, veri toplamada kullanılan araçlar, verilerin elde edilmesi ile verilerin incelenmesinde faydalanılan tekniklere ait bilgileri kapsamaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada 5-6-7. sınıf Sosyal Bilgiler programının içerik, eğitim seviyesi ve kazanım, değerlendirme ve beklentileri karşılama durumu boyutlarının cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim seviyesi, diploma alınan fakülte, sınıf mevcudu, hizmet içi eğitim kurslarına katılım, hizmet içi eğitimi yeterli görme derecesi ve programı inceleme durumlarına göre değişip değişmediği de ilişkisel olarak araştırılmıştır. Anket yöntemiyle elde edilen veriler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Anket tekniği, belli bir konuda tespit edilmiş hipotezlere ya da suallere ilişkin bir şekilde, bir evren ya da örnekleme meydana getiren kaynak kişilere sualler sormak yoluyla düzenli veri derleme tekniği olarak tanımlanmıştır (Balcı, 2009).

Bu araştırmada, betimsel araştırma modelleri içinde yer alan tarama modeli uygulanmıştır. Tarama modelleri, tarihte veya günümüzde var olan bir hadiseyi olduğu gibi tasvir etmeyi hedefleyen bir araştırma yöntemidir (Karasar, 2006).

2.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

2017–2018 eğitim-öğretim yılında çalışmanın evrenini Türkiye genelinde ilköğretim okullarında görevli Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminde ise 2018-2019 öğretim yılında ülke genelinde ortaokullarda çalışmakta olan 333 Sosyal Bilgiler öğretmeni bulunmaktadır. Örneklem seçiminde öğretmenlerin ortaokul 5-6-7. Sınıf sosyal bilgiler derslerine girmesi dikkate alınmış örnekleme ulaşma noktasında sosyal medyada yer alan sosyal bilgiler öğretmenleri platformları ve ülke genelinde ki ulaşılabilen zümre başkanlarından faydalanılmıştır.

2.3. Sayıtlar

1. Araştırmanın anketine katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri için hazırlanan anket sorularını samimi ve tarafsız bir şekilde cevaplandıkları farz edilmiştir.

2. Araştırmada kullanılan materyal ve yöntemlerin bu araştırmanın kapsamına ve amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

3. Öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler programı ile ilgili yeterli bilgilerinin olduğu varsayılmıştır.

4. Uygulanan anket formlarının kapsam geçerliliğinin bu araştırmanın amacını gerçekleştirmede yeterli olduğu farz edilmiştir.

2.4. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın bulguları, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde özel ortaokul ve resmî ortaokullarda görev yapan 333 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile sınırlı tutulmuştur.

2. İncelemenin çalışma grubu, 2017-2018 eğitim- öğretim yılında beş, altı ve yedinci sınıflarda Sosyal Bilgiler dersini okutan Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle sınırlıdır.

3. Çalışma, MEB TTKB'nin 2018–2019 Öğretim yılında uygulanmak üzere 19.01.2018 Tarih ve 12 sayılı kararı ile kabul edilen ilköğretim Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu (5-7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile sınırlıdır.

4. Araştırmadaki bulgular, öğretmenlerin veri toplama araçlarına verdikleri cevaplar ve araştırmada kullanılan istatistiksel tekniklerle sınırlıdır.

2.5. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Veri toplama aracının ilk bölümünde öğretmenlerin cinsiyet, öğrenim düzeyi, mezun olduğu fakülte, bölüm, mesleki kıdem, sınıf mevcudu, yeni müfredat programına yönelik hizmet içi eğitim/seminerine katılma durumu, katılanların eğitim/semineri yeterli bulma durumu bilgilerinden oluşan bilgi formu yer almaktadır.

Veri toplama aracının ikinci bölümünde öğretim programına yönelik görüşleri değerlendirmek amacıyla Bayram (2016) tarafından geliştirilip güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılan “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşler” ölçeği yer almaktadır. Anketin değiştirilip kullanılması amacı ile İnkılap Tarihi müfredat değişiklikleri üzerine çalışma yapan Kadir Bayram'a ulaşılmış anketin kullanılması amacıyla mail yoluyla izin alınmıştır. Ölçek T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi programına yönelik hazırlanmakla birlikte ölçeğin sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine yönelik olması, söz konusu dersin sosyal bilgiler dersi kapsamında olması ve derse ilişkin spesifik ifadeler yerine müfredatın yeterliliğine yönelik olması nedeniyle ölçekte yalnızca “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” ifadesi yerine “Sosyal Bilgiler” ifadesi değiştirilerek bu çalışmada kullanılmıştır. Ölçekte beşli likert tipinde (1: hiç katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kararsızım, 4: katılıyorum, 5: tamamen katılıyorum) ankette 45 madde ve “Kazanım (1-12)”, “İçerik (13-24)”,

“Uygulama (25-36) ve “Değerlendirme (37-45)” olmak üzere 4 boyut yer almaktadır. Ayrıca her boyutun beklentileri karşılama durumuna ilişkin beşli likert tipinde (1: hiç; 5: tamamen) seçenekleri olan “Beklentileri Karşılama Durumu” bölümü de yer almaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,97; alt boyutların Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla 0,91 – 0,92 – 0,89 ve 0,89 olarak tespit edilmiştir.

2.6. Verilerin Analizi

Veriler SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğrencilerin demografik bilgileri frekans ve yüzde tablosu ile gösterilmiştir. Ölçek puanlarının normallik sınavında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Çarpıklık, bir dağılıma ilişkin ölçme sonuçlarının nasıl dağıldığı hakkında bilgi verir (Turan, 2011). Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011:40). Normallik faktör analizi tüm değişkenlerin ve bu değişkenlerin tüm doğrusal (lineer) kombinasyonlarının normal dağıldığını (çok değişkenli normal dağılım) varsayar. Bu varsayım karşılanıyorsa çözümün değeri artar. Normalliğin ihmal edildiği boyutlarda çözümün değeri azalır, fakat yine de değerlidir. Değişkenlerin tüm doğrusal kombinasyonlarının normalliği test edilemese de tek değişkenlere ilişkin normallik, çarpıklık ve basıklık katsayıları ile değerlendirilebilir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Tek değişkenli normallik varsayımı, örneklemden her bir sürekli değişkene ilişkin ölçümlerin normal dağılımdan geldiğini ifade etmektedir (Stevens, 2009; Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998) Yapılan normallik sınavında ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden (Tablo 8) cinsiyet, öğrenim düzeyi, mezun olunan fakülte, bölüm, yeni müfredata ilişkin eğitim/seminere katılma durumu değişkenlerine göre karşılaştırılmasında bağımsız iki örneklem t testinden; mesleki kıdem, sınıf mevcudu, yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli bulma derecesi değişkenlerine göre karşılaştırmada ANOVA kullanılmıştır. Varyans analizi (ANOVA) ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında kullanılır (Padem, H. Göksu, A. ve Konaklı, Z. 2012). Bağımlı değişken (ölçek puanları), bağımsız değişken (cinsiyet, öğrenim düzeyi, mezun olunan fakülte, bölüm, yeni müfredata ilişkin eğitim/seminere katılma durumu). Tek Yönlü Varyans analizinde gruplar arasında farklılık görüldüğünde farkın hangi iki grup arasında olduğunu belirlemek amacıyla LSD Hoc testi uygulanmıştır. Tek yönlü ANOVA (One-Way ANOVA): Bir bağımlı değişken üzerinde, bir bağımsız değişkenin etkisinin incelenmesinde kullanılır (Padem, H. Göksu, A. ve Konaklı, Z. 2012). Yeni müfredata ilişkin görüşlere ait boyutlar ile bu boyutların beklentileri karşılama düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi için Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 ($p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde anket sonuçlarından elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

3.1. Betimsel Bulgular ve Yorumları

Tablo 1: Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	151	45,3
	Erkek	182	54,7
Öğrenim düzeyi	Lisans	301	90,4
	Lisansüstü	32	9,6
Mezun olduğu fakülte	Eğitim fakültesi	314	94,3
	Fen-Edebiyat fakültesi	19	5,7
Mezun olduğu bölüm	Sosyal bilgiler	292	87,7
	Diğer (tarih, coğrafya vb.)	41	12,3
Mesleki kıdem	1-5 yıl	148	44,4
	6-10 yıl	91	27,3
	11-15 yıl	51	15,3
	16-20 yıl	27	8,1
	21 yıl ve üstü	16	4,8
Sınıf mevcudu	20 ve altı	98	29,4
	21-30	169	50,8
	31-40	53	15,9
	41 ve üstü	13	3,9
Yeni müfredata ilişkin eğitim/seminere katılma	Evet	220	66,1
	Hayır	113	33,9
Yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli bulma düzeyi (N=220)	Hiç	19	8,6
	Çok az	75	34,1
	Kısmen	102	46,4
	Oldukça	24	10,9

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan 333 öğretmenin %45,3'ü kadın, %54,7'si erkektir. Öğretmenlerin %90,4'ü lisans, %9,6'sı lisansüstü düzeyde öğrenim görmüştür. Öğretmenlerin %94,3'ü eğitim fakültesinden, %5,7'si fen-edebiyat fakültesinden mezun olmuştur. Öğretmenlerin %87,7'si sosyal bilgiler, %12,3'ü diğer (tarih, coğrafya vb.) bölümlerden mezun olmuştur. Öğretmenlerin %44,4'ünün meslekteki süresi 1-5 yıl, %27,3'ünün 6-10 yıl, %15,3'ünün 11-15 yıl, %8,1'inin 16-20 yıl, %4,8'inin 21 yıl ve üzerindedir. Öğretmenlerin %29,4'ünün sınıf mevcudu 20 ve altında, %50,8'inin 21-30, %15,9'unun 31-40, %3,9'unun sınıf mevcudu 41 ve üzerindedir. Öğretmenlerin %66,1'i yeni müfredata ilişkin eğitim/seminere katılmış olup eğitim ve seminare katılanların (N=220) %8,6'sı eğitim/semineri hiç yeterli bulmamakta, %34,1'i çok az, %46,4'ü kısmen, %10,9'u oldukça yeterli bulmaktadır.

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat Kazanımlarına İlişkin Görüşlere Ait Betimsel İstatistikler

Yeni Müfredat Kazanımlarına İlişkin Görüşler		SS
1. Kazanımlar, okullarımızda sunulan eğitim-öğretim ortamlarında gerçekleştirilebilir niteliktedir.	3,21	0,96
2. Kazanımlar, öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerini (eleştirel düşünme, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme, problem çözme becerileri vb. geliştirmeye yöneliktir.)	3,16	0,94
3. Kazanımlar, öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazır bulunurluk düzeylerine uygundur.	3,20	0,90
4. Kazanımlar, öğrencilerin bilgiye ulaşmalarını değil, öğrenmeyi öğrenmelerini sağlamaktadır	3,08	0,97
5. Kazanımlar, insanlar arası ilişkilerde milli, ahlaki ve insani değerleri benimsetici bir niteliğe sahiptir.	3,44	0,97
6. Kazanımlar, öğrencilerin topluma faydalı olabilecek bilinçli bir yurttaş olarak yetiştirilmesini sağlayabilir niteliktedir.	3,35	1,08
7. Kazanımlar Atatürk ilke ve inkılaplarının; Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasındaki önemini kavratmayı mümkün kılmaktadır.	3,12	1,02
8. Kazanımlar öğrencileri; aktif katılımcı, soru soran, sorgulayan, düşünen, tartışan bireyler haline getirmektedir.	3,11	1,02
9. Kazanımlar, özgür bir birey olarak öğrencilerin, ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varmasını sağlamaktadır.	3,35	1,00
10. Kazanımlar, okulda ve günlük hayatta demokrasiyi uygulama becerilerini geliştirir niteliktedir.	3,35	1,01
11. Kazanımlar, Sosyal Bilgiler dersini diğer derslerle ilişkilendirerek yeni bir bakış açısı kazandırmıştır.	3,74	1,22
12. Okulun fiziki Şartları (araç-gereç eksikliği, branş dersliğinin olmaması, internet, gezi imkanı v.s.) programdaki kazanımlara ulaşılmasını güçleştiriyor.	3,14	1,03
KAZANIM	3,27	0,72

Tablo 2'ye göre Sosyal bilgiler dersi "Kazanımlar" alt boyutunda öğretmenlerin en fazla olumlu görüş bildirdiği kazanım ifadeleri "Kazanımlar, Sosyal Bilgiler dersini diğer derslerle ilişkilendirerek yeni bir bakış açısı kazandırmıştır." (3,74±1,22) ve "Kazanımlar, insanlar arası ilişkilerde milli, ahlaki ve insani değerleri benimsetici bir niteliğe sahiptir." (3,44±0,97) olarak tespit edilmiş olup en düşük (1) ve en yüksek (5) puanlar dikkate alındığında söz konusu görüşlerin "yüksek düzeyde" olumlu olduğu söylenebilir (Tablo 4). Kazanım boyutundaki diğer görüşlerin "orta" düzeyde olduğu görülmektedir (2,60 ile 3,40 aralığında). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarına ilişkin görüşlerin ortalamasının da (3,27±0,72) benzer şekilde "orta düzeyde" olumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat İçeriğine İlişkin Görüşlere Ait Betimsel İstatistikler

Yeni Müfredat İçeriğine İlişkin Görüşler		SS
13. İçerik öğrenci merkezli eğitime ve yaparak yaşayarak öğrenmeye uygundur.	3,22	0,92
14. Programın içeriği öğrencilerin seviyelerine uygundur.	3,43	0,98
15. İçerik, farklı öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılabilmesine imkân vermektedir.	2,95	1,03
16. Yeni Programın içeriğinde yer alan etkinlikler, bu dersin öğretimi açısından yeterlidir.	3,05	1,01
17. İçerik öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	3,42	1,00
18. İçerik yer alan konu ve temalar günlük hayatla bağlantılıdır.	3,06	1,07
19. İçerik öğretmene kazanımları öğrencilerle birlikte şekillendirebilme serbestliği tanımaktadır.	3,19	1,03
20. İçerik kısmında konu alanıyla ilişkili olarak harita, resim, istatistiki tablolar, grafik, anekdot, ve biyografilere v.s. yeterince yer verilmiştir.	3,08	0,97
21. İçerik bu derse yönelik ihtiyaçları karşılamaktadır.	3,64	1,01
22. Yeni Programla birlikte ders kitaplarında yer alan olay ve olguların kronolojik bir sırayla yeniden düzenlenmiş olmasını olumlu buluyorum.	3,31	1,00
23. Yeni programla birlikte, öğrencilerin buldukları yerin yerel tarihini, ulusal tarih ile ilişkilendirmeleri sağlanabilmektedir.	3,81	0,96
24. Yeni Programla birlikte yakın tarih konularına yer verilmesini olumlu bulmaktayım.	3,45	0,93
İÇERİK	3,30	0,73

Tablo 3'e göre sosyal bilgiler dersi "içerikler" alt boyutunda öğretmenlerin en fazla olumlu görüş bildirdiği içerik ifadeleri "Yeni programla birlikte, öğrencilerin buldukları yerin yerel tarihini, ulusal tarih ile ilişkilendirmeleri sağlanabilmektedir." (3,81±0,96), "İçerik bu derse yönelik ihtiyaçları karşılamaktadır." (3,64±1,01), "Yeni Programla birlikte yakın tarih konularına yer verilmesini olumlu bulmaktayım." (3,45±0,93), "Programın içeriği öğrencilerin seviyelerine uygundur." (3,43±0,98) ve "İçerik öğrencilerin ilgisini çekmektedir." (3,42±1,00) olarak tespit edilmiş olup en düşük (1) ve en yüksek (5) puanlar dikkate alındığında söz konusu görüşlerin "yüksek düzeyde" olumlu olduğu söylenebilir.

İçerik boyutundaki diğer görüşlerin "orta" düzeyde olduğu görülmektedir (2,60 ile 3,40 aralığında). Sosyal bilgiler dersi içeriklerine ilişkin görüşlerin ortalamasının da (3,30±0,73) benzer şekilde "orta düzeyde" olumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat Uygulamasına İlişkin Görüşlere Ait Betimsel İstatistikler

Yeni Müfredat Uygulamasına İlişkin Görüşler		SS
25. Programın uygulama boyutu, öğrencilerin sorumluluk sahibi ve haklarını bilen bireyler olarak yetişmelerine olanak sağlamaktadır.	3,05	0,95
26. Yapılan etkinlik ve çalışmalar öğrencilerin beklentilerini karşılamaktadır.	2,88	1,03
27. Öğrenciler, bu derste birinci ve ikinci elden kaynaklar üzerinde “bir sosyal bilimci gibi” çalışma yapabilmektedirler.	3,17	1,05
28. Ders kitaplarında verilen etkinliklerin tümü secim yapılmaksızın uygulanmaya çalışılmaktadır	3,28	0,89
29. Uygulama boyutunda öğrenciyi aktif hale getirecek öğretme öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılmıştır.	3,27	0,95
30. Yeni Program öğrencilerin, öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılmalarına daha da çok imkân tanımaktadır.	3,20	0,93
31. Uygulama sürecinde konuların etkili öğretimi amacıyla programda öngörülen yöntem ve tekniklere rahatlıkla başvurulabilmektedir.	3,34	0,88
32. Programda her ünite için belirlenmiş değerlere yaşanmış bir olaydan hareketle, ayrıca vurgu yapılabilmektedir.	3,79	0,87
33. Programın uygulama boyutu, güncellik ilkesine uygun olarak yeri geldiğinde (15 Temmuz vb.) gibi konulara öncelik verilmesine imkân tanımaktadır	3,21	1,12
34. Sınıflardaki öğrenci sayısı programın getirdiği yeni anlayışa göre derslerin işlenebilmesi için uygundur.	3,61	0,96
35. Yoğun çaba gerektiren etkinlik ve çalışmalar, öğrencilerin çabuk sıkılmalarına neden olmaktadır.	3,92	1,11
36. Ders kitapları ve çalışma kitaplarına bağlı olarak ders yürütülmekte ve konuları yetiştirme kaygısı içerisine girilmektedir.	3,22	0,96
UYGULAMA	3,33	0,67

Tablo 4'e göre sosyal bilgiler dersi “uygulamalar” alt boyutunda öğretmenlerin en fazla olumlu görüş bildirdiği uygulama ifadeleri “Yoğun çaba gerektiren etkinlik ve çalışmalar, öğrencilerin çabuk sıkılmalarına neden olmaktadır.” (3,92±1,11), “Programda her ünite için belirlenmiş değerlere yaşanmış bir olaydan hareketle, ayrıca vurgu yapılabilmektedir.” (3,79±0,87), “Sınıflardaki öğrenci sayısı programın getirdiği yeni anlayışa göre derslerin işlenebilmesi için uygundur.” (3,61±0,96) olarak tespit edilmiş olup en düşük (1) ve en yüksek (5) puanlar dikkate alındığında söz konusu görüşlerin “yüksek düzeyde” olumlu olduğu söylenebilir. Uygulama boyutundaki diğer görüşlerin “orta” düzeyde olduğu görülmektedir (2,60 ile 3,40 aralığında). Sosyal bilgiler dersi uygulamalarına ilişkin görüşlerin ortalamasının da (3,33±0,67) benzer şekilde “orta düzeyde” olumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatında Değerlendirmeye İlişkin Görüşlere Ait Betimsel İstatistikler

Yeni Müfredatında Değerlendirmeye İlişkin Görüşler		SS
37. Yeni programa uygun bir süreç değerlendirme rahatlıkla uygulanabilmektedir	3,20	0,94
38. Programda öngörülen ölçme ve değerlendirme teknikleri (Ünite değerlendirmeleri, performans görevleri, projeler, vb.) kazanımları ölçmede yeterli olmaktadır.	2,93	0,96
39. Üst düzey düşünme becerilerini ölçmeye yönelik çalışmalar rahatlıkla uygulanabilmektedir	3,76	0,92
40. Derse yönelik yazılı sınav soruları hazırlanırken soru yapıları kazanımlara uygun olarak hazırlanabilmektedir.	3,15	0,97
41 Program öğrencilerin tüm yönleri ile değerlendirilmelerine olanak sağlamaktadır.	3,28	0,89
42. Dersin öğretimiyle kazandırılması amaçlanan değer ve becerilerin ölçülebilmesi konusunda somut değerlendirmeler yapılabilmektedir.	3,16	0,97
43. Öğrencilerin kişisel farklılıklarına yönelik farklı değerlendirme araç ve gereçleri uygulanabiliyor.	3,16	1,04
44. Ünite sonlarında bulunan öz değerlendirme formları değerlendirme boyutunda gerçekçi sonuçlar alınmasını kolaylaştırmıştır.	3,45	1,03
45. Değerlendirme çalışmalarında öğretmenlerin kişisel düşüncelerinin ön plana çıkmadığını ve değerlendirmeyi etkilemediğini düşünüyorum.	3,05	0,95
DEĞERLENDİRME	3,24	0,70

Tablo 5'e göre sosyal bilgiler dersi "değerlendirme" alt boyutunda öğretmenlerin en fazla olumlu görüş bildirdiği uygulama ifadeleri "Üst düzey düşünme becerilerini ölçmeye yönelik çalışmalar rahatlıkla uygulanabilmektedir." (3,76±0,92) ve "Ünite sonlarında bulunan öz değerlendirme formları değerlendirme boyutunda gerçekçi sonuçlar alınmasını kolaylaştırmıştır." (3,45±1,03) olarak tespit edilmiş olup en düşük (1) ve en yüksek (5) puanlar dikkate alındığında söz konusu görüşlerin "yüksek düzeyde" olumlu olduğu söylenebilir (Tablo 7). Değerlendirme boyutundaki diğer görüşlerin "orta" düzeyde olduğu görülmektedir (2,60 ile 3,40 aralığında). Sosyal bilgiler dersinde değerlendirmeye ilişkin görüşlerin ortalamasının da (3,24±0,70) benzer şekilde "orta düzeyde" olumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Ölçeğin Alt Boyutlarına Ait Betimsel İstatistikler

	Alt Boyut	n		SS	Skewness
YENİ MÜFREDATA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	Kazanım	333	3,27	0,73	-0,51
	İçerik	333	3,30	0,73	-0,50
	Uygulama	333	3,33	0,67	-0,36
	Değerlendirme	333	3,24	0,70	-0,33
	TOPLAM	333	3,29	0,65	-0,49
YENİ MÜFREDATTAN BEKLENTİLERİN KARŞILANMASI	Kazanım	333	3,21	0,91	-0,24
	İçerik	333	3,11	0,89	-0,09
	Uygulama	333	3,02	0,89	-0,16
	Değerlendirme	333	3,21	0,89	-0,28
	TOPLAM	333	3,14	0,77	-0,35

Tablo 6'ya göre yeni müfredata ilişkin görüşler incelendiğinde en yüksek puana sahip boyutun "uygulama" (3,33±0,67) olduğu ancak tüm boyutların benzer şekilde "orta düzeyde" olumlu olduğu görülmektedir

Yeni müfredata ilişkin beklentilerin karşılanma durumu incelendiğinde beklentinin en yüksek karşılandığı boyutların “kazanım” (3,21±0,91) ve “değerlendirme” (3,21±0,89) olduğu ancak yeni müfredata ilişkin tüm beklentilerin “orta düzeyde” karşılandığı görülmektedir.

3.2. Yeni Müfredata İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 7: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n		SS	t	p
Kazanım	Kadın	151	3,29	0,68	0,56	0,577
	Erkek	182	3,25	0,76		
İçerik	Kadın	151	3,28	0,60	-0,54	0,586
	Erkek	182	3,32	0,82		
Uygulama	Kadın	151	3,33	0,59	0,06	0,951
	Erkek	182	3,33	0,72		
Değerlendirme	Kadın	151	3,19	0,57	-1,17	0,243
	Erkek	182	3,28	0,79		
TOPLAM	Kadın	151	3,28	0,55	-0,23	0,817
	Erkek	182	3,29	0,72		

Tablo 7’ye göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait puanların öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$)

Tablo 8: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim Düzeyi	n		SS	t	p
Kazanım	Lisans	301	3,28	0,71	0,78	0,433
	Lisansüstü	32	3,17	0,87		
İçerik	Lisans	301	3,29	0,72	-0,89	0,373
	Lisansüstü	32	3,41	0,82		
Uygulama	Lisans	301	3,33	0,65	0,11	0,911
	Lisansüstü	32	3,32	0,80		
Değerlendirme	Lisans	301	3,25	0,69	0,70	0,486
	Lisansüstü	32	3,16	0,82		
TOPLAM	Lisans	301	3,29	0,63	0,15	0,882
	Lisansüstü	32	3,27	0,77		

Tablo 8’e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait puanların öğretmenlerin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır ($p>0,05$)

Tablo 9: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Mezun Olunan Fakülteye Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Fakülte	n		SS	t	p
Kazanım	Eğitim fakültesi	314	3,27	0,72	-0,12	0,906
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,29	0,85		
İçerik	Eğitim fakültesi	314	3,29	0,72	-0,53	0,596
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,39	0,78		
Uygulama	Eğitim fakültesi	314	3,32	0,66	-1,04	0,297
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,48	0,69		
Değerlendirme	Eğitim fakültesi	314	3,24	0,69	-0,23	0,815
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,27	0,83		
TOPLAM	Eğitim fakültesi	314	3,28	0,64	-0,53	0,596
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,36	0,76		

Tablo 9'a göre Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait puanların öğretmenlerin mezun olduğu fakülteye göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$)

Tablo 10: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Mezun Olunan Bölüme Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Bölüm	n		SS	t	p
Kazanım	Sosyal Bilgiler	292	3,27	0,72	-0,04	0,969
	Diğer	41	3,27	0,75		
İçerik	Sosyal Bilgiler	292	3,30	0,73	-0,12	0,901
	Diğer	41	3,31	0,70		
Uygulama	Sosyal Bilgiler	292	3,33	0,66	0,32	0,752
	Diğer	41	3,30	0,68		
Değerlendirme	Sosyal Bilgiler	292	3,24	0,69	0,18	0,855
	Diğer	41	3,22	0,75		
TOPLAM	Sosyal Bilgiler	292	3,29	0,64	0,08	0,938
	Diğer	41	3,28	0,68		

Tablo 10'a göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait puanların öğretmenlerin mezun olduğu bölüme göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$)

Tablo 11: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	n		SS	F	p
Kazanım	1-5 yıl	148	3,28	0,78	0,21	0,930
	6-10 yıl	91	3,23	0,75		
	11-15 yıl	51	3,34	0,66		
	16-20 yıl	27	3,23	0,51		
	21 yıl ve üstü	16	3,25	0,62		
İçerik	1-5 yıl	148	3,34	0,75	1,74	0,141
	6-10 yıl	91	3,17	0,78		
	11-15 yıl	51	3,43	0,64		
	16-20 yıl	27	3,16	0,62		
	21 yıl ve üstü	16	3,46	0,49		
Uygulama	1-5 yıl	148	3,34	0,69	1,01	0,401
	6-10 yıl	91	3,28	0,72		
	11-15 yıl	51	3,40	0,56		
	16-20 yıl	27	3,16	0,57		
	21 yıl ve üstü	16	3,52	0,58		
Değerlendirme	1-5 yıl	148	3,27	0,77	0,89	0,472
	6-10 yıl	91	3,17	0,68		
	11-15 yıl	51	3,26	0,56		
	16-20 yıl	27	3,13	0,68		
	21 yıl ve üstü	16	3,46	0,55		
TOPLAM	1-5 yıl	148	3,31	0,68	0,89	0,472
	6-10 yıl	91	3,21	0,69		
	11-15 yıl	51	3,36	0,56		
	16-20 yıl	27	3,17	0,54		
	21 yıl ve üstü	16	3,42	0,52		

Tablo 11'e göre Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait puanların öğretmenlerin mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$)

Tablo 12: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Mevcuduna Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf Mevcudu	n	SS	F	p	Anlamlı Fark
Kazanım	20 ve altı	98	3,29	0,77	1,31	0,272
	21-30	169	3,31	0,71		
	31-40	53	3,09	0,74		
	41 ve üstü	13	3,30	0,49		
İçerik	A-20 ve altı	98	3,34	0,64	4,76	0,003
	B-21-30	169	3,39	0,72		
	C-31-40	53	2,97	0,84		
	D-41 ve üstü	13	3,21	0,71		
Uygulama	A-20 ve altı	98	3,38	0,60	3,21	0,023
	B-21-30	169	3,39	0,69		
	C-31-40	53	3,11	0,69		
	D-41 ve üstü	13	3,09	0,53		
Değerlendirme	20 ve altı	98	3,22	0,68	0,41	0,745
	21-30	169	3,27	0,71		
	31-40	53	3,19	0,75		
	41 ve üstü	13	3,09	0,55		
TOPLAM	20 ve altı	98	3,31	0,60	2,40	0,068
	21-30	169	3,34	0,65		
	31-40	53	3,08	0,71		
	41 ve üstü	13	3,18	0,49		

Tablo 12'ye göre Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin içerik ($F=4,76$; $p<0,05$) ve uygulama ($F=3,21$; $p<0,05$) alt boyutlarına ait puanların öğretmenlerin sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi ($p>0,05$) (Tablo 14). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre sınıf mevcudu 20 ve altı ve 21-30 olan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının içeriğine ve uygulamasına ilişkin görüşlerine ait puanlar, sınıf mevcudu 31-40 olan öğretmenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin kazanım ve değerlendirme boyutlarına ait puanların sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 13: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşler Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Eğitim/Seminere Katılma Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim/Seminere Katılma	n		SS	t	p
Kazanım	Evet	220	3,22	0,74	-1,73	0,085
	Hayır	113	3,37	0,68		
İçerik	Evet	220	3,27	0,74	-1,21	0,226
	Hayır	113	3,37	0,70		
Uygulama	Evet	220	3,31	0,68	-0,78	0,436
	Hayır	113	3,37	0,64		
Değerlendirme	Evet	220	3,23	0,70	-0,12	0,902
	Hayır	113	3,24	0,70		
TOPLAM	Evet	220	3,26	0,66	-1,12	0,264
	Hayır	113	3,34	0,63		

Tablo 13'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait puanların öğretmenlerin yeni müfredatla ilgili eğitim/seminere katılma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. ($p>0,05$)

Tablo 14: Yeni Müfredata İlişkin Eğitim/Seminerin Yeterliliği ile Görüşler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	Yeni Müfredata İlişkin Görüşler				
	Kazanım	İçerik	Uygulama	Değerlendirme	TOPLAM
Eğitim/Semineri Yeterli Görme	0,26**	0,32**	0,39**	0,32**	0,35**

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Tablo 14'e göre eğitim/seminere katılan öğretmenlerin katıldığı eğitim semineri yeterli görme düzeyi ile yeni müfredatın kazanım ($r=0,26$; $p<0,05$), içerik ($r=0,32$; $p<0,05$), uygulama ($r=0,39$; $p<0,05$), değerlendirme ($r=0,32$; $p<0,05$) alt boyut ve ölçeğin toplam ($r=0,35$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi arttıkça yeni müfredata ilişkin olumlu görüşler artmakta; yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi azaldıkça yeni müfredata ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

3.3. Yeni Müfredata İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 15: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n		SS	t	p
Kazanım	Kadın	151	3,23	0,85	0,22	0,828
	Erkek	182	3,20	0,96		
İçerik	Kadın	151	3,17	0,87	1,19	0,233
	Erkek	182	3,05	0,91		
Uygulama	Kadın	151	2,94	0,83	-1,39	0,165
	Erkek	182	3,08	0,94		
Değerlendirme	Kadın	151	3,19	0,87	-0,52	0,605
	Erkek	182	3,24	0,91		
TOPLAM	Kadın	151	3,13	0,72	-0,14	0,887
	Erkek	182	3,14	0,82		

Tablo 15'ye göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait puanların öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edildi ($p>0,05$)

Tablo 16: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim Düzeyi	n		SS	t	p
Kazanım	Lisans	301	3,22	0,92	0,37	0,711
	Lisansüstü	32	3,16	0,88		
İçerik	Lisans	301	3,11	0,88	-0,11	0,910
	Lisansüstü	32	3,13	1,04		
Uygulama	Lisans	301	3,04	0,88	1,56	0,120
	Lisansüstü	32	2,78	0,97		
Değerlendirme	Lisans	301	3,23	0,87	0,80	0,426
	Lisansüstü	32	3,09	1,12		
TOPLAM	Lisans	301	3,15	0,77	0,76	0,450
	Lisansüstü	32	3,04	0,80		

Tablo 16'ya göre Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait puanların öğretmenlerin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 17: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Mezun Olunan Fakülteye Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Fakülte	n		SS	t	p
Kazanım	Eğitim fakültesi	314	3,21	0,91	-0,25	0,806
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,26	0,99		
İçerik	Eğitim fakültesi	314	3,10	0,89	-0,51	0,607
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,21	0,98		
Uygulama	Eğitim fakültesi	314	3,00	0,89	-1,51	0,131
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,32	0,95		
Değerlendirme	Eğitim fakültesi	314	3,21	0,89	-0,25	0,802
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,26	0,99		
TOPLAM	Eğitim fakültesi	314	3,13	0,76	-0,73	0,466
	Fen edebiyat fakültesi	19	3,26	0,91		

Tablo 17'ye göre Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait puanların öğretmenlerin mezun olduğu fakülteye göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 18: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Mezun Olunan Bölüme Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Bölüm	n		SS	t	p
Kazanım	Sosyal Bilgiler	292	3,23	0,90	0,87	0,386
	Diğer	41	3,10	1,00		
İçerik	Sosyal Bilgiler	292	3,10	0,88	-0,67	0,506
	Diğer	41	3,20	0,95		
Uygulama	Sosyal Bilgiler	292	2,99	0,90	-1,19	0,234
	Diğer	41	3,17	0,83		
Değerlendirme	Sosyal Bilgiler	292	3,22	0,90	0,51	0,609
	Diğer	41	3,15	0,85		
TOPLAM	Sosyal Bilgiler	292	3,14	0,76	-0,13	0,894
	Diğer	41	3,15	0,85		

Tablo 18'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait puanların öğretmenlerin mezun olduğu bölüme göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 18).

Tablo 19: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	n	SS	F	p	Anlamlı Fark
Kazanım	A-1-5 yıl	148	3,32	0,97	2,48	0,044
	B-6-10 yıl	91	2,97	0,82		
	C-11-15 yıl	51	3,33	0,77		
	D-16-20 yıl	27	3,22	1,09		
	E-21 yıl ve üstü	16	3,19	0,75		
İçerik	1-5 yıl	148	3,17	0,99	2,06	0,085
	6-10 yıl	91	2,95	0,81		
	11-15 yıl	51	3,33	0,77		
	16-20 yıl	27	2,93	0,73		
	21 yıl ve üstü	16	3,06	0,93		
Uygulama	1-5 yıl	148	3,09	1,02	1,36	0,247
	6-10 yıl	91	2,85	0,77		
	11-15 yıl	51	3,12	0,74		
	16-20 yıl	27	2,93	0,78		
	21 yıl ve üstü	16	3,13	0,81		
Değerlendirme	1-5 yıl	148	3,25	1,02	0,92	0,453
	6-10 yıl	91	3,10	0,82		
	11-15 yıl	51	3,37	0,72		
	16-20 yıl	27	3,15	0,72		
	21 yıl ve üstü	16	3,13	0,81		
TOPLAM	1-5 yıl	148	3,21	0,86	2,05	0,088
	6-10 yıl	91	2,96	0,69		
	11-15 yıl	51	3,29	0,64		
	16-20 yıl	27	3,06	0,73		
	21 yıl ve üstü	16	3,13	0,63		

Tablo 19'a göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım beklentilerinin karşılanmasına ait puanların öğretmenlerin mesleki kıdemine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi ($F=2,84$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre mesleki kıdemi 1-5 yıl ve 11-15 yıl olan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım beklentilerinin karşılanma puanı, mesleki kıdemi 6-10 yıl olan öğretmenlerin puanından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 19'a göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içerik, uygulama ve değerlendirme beklentilerinin karşılanmasına ait puanların mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 20: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Sınıf Mevcuduna Göre ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf Mevcudu	n	SS	F	p	Anlamlı Fark
Kazanım	20 ve altı	98	3,18	0,90	1,28	0,281
	21-30	169	3,28	0,93		
	31-40	53	3,02	0,95		
	41 ve üstü	13	3,38	0,51		
İçerik	20 ve altı	98	3,16	0,83	1,82	0,143
	21-30	169	3,15	0,95		
	31-40	53	2,85	0,84		
	41 ve üstü	13	3,23	0,60		
Uygulama	A-20 ve altı	98	2,90	0,81	3,49	0,016
	B-21-30	169	3,17	0,88		
	C-31-40	53	2,81	1,04		
	D-41 ve üstü	13	2,77	0,73		
Değerlendirme	20 ve altı	98	3,09	0,91	1,23	0,301
	21-30	169	3,30	0,85		
	31-40	53	3,17	1,01		
	41 ve üstü	13	3,15	0,69		
TOPLAM	20 ve altı	98	3,08	0,72	1,77	0,152
	21-30	169	3,22	0,80		
	31-40	53	2,96	0,82		
	41 ve üstü	13	3,13	0,50		

Tablo 20'ye göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında uygulama beklentilerinin karşılanmasına ait puanların öğretmenlerin sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi ($F=3,49$; $p<0,05$) (Tablo 22). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre sınıf mevcudu 21-30 olan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının uygulama beklentilerinin karşılanmasına ait puanlar, sınıf mevcudu 20 ve altı ve 31-40 olan öğretmenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 20'ye göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım, içerik ve değerlendirme beklentilerinin karşılanmasına ait puanların sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 21: Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Puanlarının Eğitim/Seminere Katılma Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim/Seminere Katılma	n	SS	t	p	
Kazanım	Evet	220	3,14	0,94	-2,16	0,032
	Hayır	113	3,36	0,85		
İçerik	Evet	220	3,03	0,92	-2,19	0,029
	Hayır	113	3,26	0,81		
Uygulama	Evet	220	3,00	0,90	-0,30	0,766
	Hayır	113	3,04	0,89		
Değerlendirme	Evet	220	3,21	0,91	-0,12	0,906
	Hayır	113	3,22	0,86		
TOPLAM	Evet	220	3,10	0,80	-1,38	0,167
	Hayır	113	3,22	0,70		

Tablo 21'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım ($t=-2,16$; $p<0,05$) ve içerik ($t=-2,16$; $p<0,05$) beklentilerinin karşılanmasına ait puanların öğretmenlerin eğitim/seminere katılma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi. Yeni müfredata ilişkin eğitim/seminere katılmayan öğretmenlerin kazanım ve içerik beklentilerinin karşılanmasına ait puanlar, eğitim/seminere katılan öğretmenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 21'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında uygulama ve değerlendirme beklentilerinin karşılanmasına ait puanların eğitim/seminere katılma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 22: Yeni Müfredata İlişkin Eğitim/Seminerin Yeterliği ile Yeni Müfredatın Beklentileri Karşılması Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	Yeni Müfredatın Beklentileri Karşılması				
	Kazanım	İçerik	Uygulama	Değerlendirme	TOPLAM
Eğitim/Semineri Yeterli Görme	0,20**	0,14*	0,18**	0,21**	0,21**

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Tablo 22'ye göre eğitim/seminere katılan öğretmenlerin katıldığı eğitim semineri yeterli görme düzeyi ile yeni müfredatın kazanım ($r=0,20$; $p<0,05$), içerik ($r=0,14$; $p<0,05$), uygulama ($r=0,18$; $p<0,05$), değerlendirme ($r=0,21$; $p<0,05$) ve genel olarak beklentileri karşılama puanları ($r=0,21$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler artmakta; yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler azalmaktadır.4.4. Değişkenler Arası İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 23: Yeni Müfredata İlişkin Görüşler ile Yeni Müfredatın Beklentileri Karşılması Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Yeni Müfredata İlişkin Görüşler	Yeni Müfredatın Beklentileri Karşılması				
	Kazanım	İçerik	Uygulama	Değerlendirme	TOPLAM
Kazanım	0,57**	0,48**	0,50**	0,58**	0,62**
İçerik	0,59**	0,52**	0,51**	0,59**	0,64**
Uygulama	0,57**	0,52**	0,56**	0,61**	0,65**
Değerlendirme	0,64**	0,56**	0,65**	0,70**	0,74**
TOPLAM	0,64**	0,56**	0,60**	0,67**	0,72**

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Tablo 23'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanıma ilişkin puanlar ile yeni müfredatın kazanım ($r=0,57$; $p<0,05$), içerik ($r=0,48$; $p<0,05$), uygulama ($r=0,50$; $p<0,05$), değerlendirme ($r=0,58$; $p<0,05$) ve genel olarak beklentileri karşılama puanları ($r=0,62$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanıma ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanıma ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Tablo 23'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içeriğe ilişkin puanlar ile yeni müfredatın kazanım ($r=0,59$; $p<0,05$), içerik ($r=0,52$; $p<0,05$), uygulama ($r=0,51$; $p<0,05$),

değerlendirme ($r=0,59$; $p<0,05$) ve genel olarak beklentileri karşılama puanları ($r=0,64$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içeriğe ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içeriğe ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Tablo 23'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının uygulanmasına ilişkin puanlar ile yeni müfredatın kazanım ($r=0,57$; $p<0,05$), içerik ($r=0,52$; $p<0,05$), uygulama ($r=0,56$; $p<0,05$), değerlendirme ($r=0,61$; $p<0,05$) ve genel olarak beklentileri karşılama puanları ($r=0,65$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının uygulanmasına ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının uygulanmasına ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Tablo 23'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında değerlendirmeye ilişkin puanlar ile yeni müfredatın kazanım ($r=0,64$; $p<0,05$), içerik ($r=0,56$; $p<0,05$), uygulama ($r=0,65$; $p<0,05$), değerlendirme ($r=0,70$; $p<0,05$) ve genel olarak beklentileri karşılama puanları ($r=0,74$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında değerlendirmeye ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında değerlendirmeye ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Tablo 23'e göre sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait toplam puanlar ile yeni müfredatın kazanım ($r=0,64$; $p<0,05$), içerik ($r=0,56$; $p<0,05$), uygulama ($r=0,60$; $p<0,05$), değerlendirme ($r=0,67$; $p<0,05$) ve genel olarak beklentileri karşılama puanları ($r=0,72$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve programın uygulanmasında karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir.

4.1 Sonuçlar

Araştırmanın bu kısmında, örnekleme alınan okullardaki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden, elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar verilmektedir. Alt problemler içinde ele alınan, öğretmen bilgilerine ilişkin değerlendirmelerin, analiz sonuçları ayrı olarak ele alınmıştır. Diğer alt problemlere ilişkin değerlendirme sonuçlarına, ayrıca yer verilmiştir.

4.1.1. Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri ile İlgili Sonuçlar

1. Anketi cevaplandıran öğretmenlerin; %45,3'ü kadın, %54,7'si ise erkektir
2. Anketi cevaplandıran öğretmenlerin; %90,4'ü lisans %9,6'sı yüksek lisans mezunudur.
3. Anketi cevaplandıran öğretmenlerin; %94,3'ü eğitim fakültesi %5,7'si fen edebiyat fakültesi mezunudur.
4. Anketi cevaplandıran öğretmenlerin; %87,7'si sosyal bilgiler öğretmenliği %12,3'ü de tarih, coğrafya, sınıf öğretmenliği vb. alanlardan mezunlardır

5. Anketi cevaplandıran öğretmenlerin kıdemleri incelendiğinde %44,4'ünün 1-5 yıl arasında, %27'ünün 6-10 yıl, %15,3'ünün 11-15 yıl, %8,1'inin 16-20 yıl ve %4,8'inin 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir.

6. Anketi cevaplandıran öğretmenlerin girdikleri sınıfların mevcurları incelendiğinde %29,4'ünün 20 ve altı, %50,8'inin 21-30, %15,9'unun 31-40, %3,9'unun 41 ve üstü sınıf mevcuduna sahip dersliklerde öğretim gerçekleştirdikleri görülmektedir.

7. Anketi cevaplandıran sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmet içi eğitim veya kursa katılma durumu incelendiğinde %66,1' inin yeni müfredat ile ilişkin hizmet içi Eğitim veya seminerine katıldıkları, %33,9' unun ise yeni müfredata ilişkin hizmet içi eğitim veya seminere katılmadıkları görülmüştür.

8. Anketi cevaplandıran öğretmenlerin yeni müfredata ilişkin eğitim seminerini yeterli bulma düzeyi incelendiğinde öğretmenlerin 8,6'sının aldıkları semineri veya kurslardan hiç memnun kalmadıkları, 34,1'inin çok az memnun kaldıkları, 46,4'ünün seminer veya kursa katılmaktan kısmen memnun kaldıkları, 10,9'nun ise seminer veya kursa katılmaktan oldukça memnun oldukları görülmüştür.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat Kazanım, İçerik, Değerlendirme ve Uygulama Boyutlarına Göre Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Sonuçlar

4.1.2.1 Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat Kazanımlara İlişkin Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Sonuçlar

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredat kazanımlarına ilişkin öğretmenlerin görüşlerine ait sonuçların analizleri incelendiğinde yeni müfredatın kazanımlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. “Kazanımlar, Sosyal Bilgiler dersini diğer derslerle ilişkilendirerek yeni bir bakış açısı kazandırmıştır.” ve “Kazanımlar, insanlar arası ilişkilerde milli, ahlaki ve insani değerleri benimsetici bir niteliğe sahiptir.” görüşlerine öğretmenlerin yüksek düzeyde katıldıkları kazanımlara ilişkin diğer görüşlere ise olumlu yaklaşıtları görülmektedir.

4.1.2.2 Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat İçeriğine İlişkin Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Sonuçlar

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredat içeriğine ilişkin öğretmenlerin görüşlerine ait sonuçların analizleri incelendiğinde yeni müfredatın içeriğine ilişkin öğretmen görüşlerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. “Sosyal bilgiler içeriğine ilişkin yeni programla birlikte, öğrencilerin buldukları yerin yerel tarihini, ulusal tarih ile ilişkilendirmeleri sağlanabilmektedir”, “Yeni programla birlikte yakın tarih konularına yer verilmesini olumlu bulmaktayım” ve “İçerik öğrencilerin ilgisini çekmektedir” görüşlerine öğretmenlerin yüksek düzeyde katıldıkları içeriğe ilişkin diğer görüşlere ise olumlu yaklaşıtları görülmektedir.

4.1.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat Uygulamasına İlişkin Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Sonuçlar

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredat uygulamasına ilişkin öğretmenlerin görüşlerine ait sonuçların analizleri incelendiğinde yeni müfredatın uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. “Yoğun çaba gerektiren etkinlik ve çalışmalar, öğrencilerin çabuk sıkılmalarına neden olmaktadır.”, “Programda her ünite için belirlenmiş değerlere yaşanmış bir olaydan hareketle, ayrıca vurgu yapılabilmektedir.”, “Sınıflardaki öğrenci sayısı programın getirdiği yeni anlayışa göre derslerin işlenebilmesi için uygundur.” görüşlerine öğretmenlerin yüksek düzeyde katıldıkları içeriğe ilişkin diğer görüşlere ise olumlu yaklaşıtları görülmektedir.

4.1.2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredat Değerlendirmeye İlişkin Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Sonuçlar

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredat değerlendirme ilişkin öğretmenlerin görüşlerine ait sonuçların analizleri incelendiğinde yeni müfredatın değerlendirme ilişkin öğretmen görüşlerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. “Üst düzey düşünme becerilerini ölçmeye yönelik çalışmalar rahatlıkla uygulanabilmektedir.” ve “Ünite sonlarında bulunan öz değerlendirme formları değerlendirme boyutunda gerçekçi sonuçlar alınmasını kolaylaştırmıştır.” görüşlerine öğretmenlerin yüksek düzeyde katıldıkları değerlendirme ilişkin diğer görüşlere ise olumlu yaklaştıkları görülmektedir.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredata İlişkin Genel Olarak Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Sonuçlar

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin öğretmenlerin görüşlerine ait sonuçların analizleri incelendiğinde yeni müfredata ilişkin öğretmen görüşlerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. “Kazanım” ve “değerlendirme” öğretmenlerin yüksek düzeyde olumlu baktıkları ancak yeni müfredata ilişkin tüm beklentilerin “orta düzeyde” karşılandığı anlaşılmaktadır.

4.1.4. Yeni Müfredata İlişkin Görüşlerin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Ait Sonuçlar

1. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait sonuçların öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gözlemediği anlaşılmıştır.

2. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait sonuçların öğretmenlerin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

3. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait sonuçların öğretmenlerin mezun olduğu fakülteye göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait sonuçların öğretmenlerin mezun olduğu bölüme göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4.1.5. Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşlerin Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Sonuçları

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait sonuçların öğretmenlerin mesleki kıdemine göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4.1.6. Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşlerin Sınıf Mevcuduna Göre Sonuçları

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin içerik ve uygulama alt boyutlarına ait puanların öğretmenlerin sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre sınıf mevcudu 20 ve altı ve 21-30 olan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının içeriğine ve uygulamasına ilişkin görüşlerine ait sonuçlar, sınıf mevcudu 31-40 olan öğretmenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha olumludur.

Bu durumda sınıf mevcudu azaldıkça öğretmenlerin yeni müfredatın içeriğine ve uygulamasına yönelik daha olumlu bir sonuç aldığı anlaşılmaktadır.

4.1.7. Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Görüşlerin Eğitim/Seminere Katılma Durumuna Göre Sonuçları

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait sonuçların öğretmenlerin yeni müfredatla ilgili eğitim/seminere katılma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

Bu durumda yeni müfredata yönelik yapılan eğitim veya seminerlerin yeni müfredatın uygulamasına yönelik sonuçlar üzerinde ciddi bir etki göstermediği anlaşılmaktadır.

4.1.8 Yeni Müfredata İlişkin Eğitim/Seminerin Yeterliği ile İlgili Görüşlerin Arasındaki Sonuçlar

Eğitim/seminere katılan öğretmenlerin katıldığı eğitim semineri yeterli görme düzeyi ile yeni müfredatın kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme alt boyutları ve ölçeğin toplam sonuçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi arttıkça yeni müfredata ilişkin olumlu görüşler artmakta; yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi azaldıkça yeni müfredata ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Bu durumda yeni müfredata ilişkin yapılacak olan eğitim ve seminerlerin yeterliği arttıkça öğretmenlerin yeni müfredattan daha olumlu bir şekilde sonuçlar elde edeceği anlaşılmaktadır.

4.1.9 Yeni Müfredata İlişkin Beklentilerin Karşılanması Sonuçların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Ait Sonuçlar

1. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait sonuçların öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

2. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait sonuçların öğretmenlerin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

3. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait sonuçların öğretmenlerin mezun olduğu fakülteye göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında beklentilerin karşılanmasına ait sonuçların öğretmenlerin mezun olduğu bölüme göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4.1.10 Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Sonuçlarının Mesleki Kıdeme Göre Sonuçları

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçların öğretmenlerin mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre mesleki kıdemi 1-5 yıl ve 11-15 yıl olan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım beklentilerinin karşılanma sonucu, mesleki kıdemi 6-10 yıl olan öğretmenlerin sonucundan anlamlı düzeyde daha olumludur.

Bu durumda mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin ve meslekte 11-15 yıl arasında kıdeme sahip olan öğretmenlerin mesleğinde 6-10 yıl arasında kıdem yapmış öğretmenlere göre yeni müfredatın kazanımlarına yönelik daha olumlu bir yaklaşım içerisinde olduğu anlaşılmıştır. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içerik, uygulama ve değerlendirme beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçların mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4.1.11 Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Sonuçlarının Sınıf Mevcuduna Göre Sonuçları

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında uygulama beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçların öğretmenlerin sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre sınıf mevcudu 21-30 olan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının uygulama beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçlar, sınıf mevcudu 20 ve altı ve 31-40 olan öğretmenlerin sonuçlarından anlamlı düzeyde daha olumludur

Bu durumda yeni müfredatın uygulamasına yönelik öğretmenlerin görüşlerine göre 21-30 arasında sınıf mevcuduna sahip öğretmenler uygulamaya yönelik daha olumlu bir görüşe sahiptir. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım, içerik ve değerlendirme beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçların sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4.1.12 Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Müfredatına İlişkin Beklentilerin Karşılanması Sonuçlarının Eğitim/Seminere Katılma Durumuna Göre Sonuçları

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanım ve içerik; beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçların öğretmenlerin eğitim/seminere katılma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi. Yeni müfredata ilişkin eğitim/seminere katılmayan öğretmenlerin kazanım ve içerik beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçlar, eğitim/seminere katılan öğretmenlerin sonuçlarından anlamlı düzeyde daha olumludur.

Bu durumda öğretmenlerin almış oldukları eğitim ve seminerlerin müfredatın kazanım ve içeriklerine yönelik beklentileri olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında uygulama ve değerlendirme beklentilerinin karşılanmasına ait sonuçların eğitim/seminere katılma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

4.1.13 Yeni Müfredata İlişkin Eğitim/Seminerin Yeterliği ile Yeni Müfredatın Beklentileri Karşılanması Arasındaki Sonuçları

Eğitim/seminere katılan öğretmenlerin katıldığı eğitim semineri yeterli görme düzeyi ile yeni müfredatın kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme ve genel olarak beklentileri karşılama sonuçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler artmakta; yeni müfredata ilişkin eğitim/semineri yeterli görme düzeyi azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler azalmaktadır.

4.1.14 Yeni Müfredata İlişkin Görüşler ile Yeni Müfredatın Beklentileri Karşılanması Sonuçları

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanıma ilişkin sonuçlar ile yeni müfredatın kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme ve genel olarak beklentileri karşılama sonuçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanıma ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında kazanıma ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içeriğe ilişkin sonuçlar ile yeni müfredatın kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme ve genel olarak beklentileri karşılama sonuçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içeriğe ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında içeriğe ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının uygulanmasına sonuçlar ile yeni müfredatın kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme ve genel olarak beklentileri karşılama sonuçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında uygulanmasına ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatının uygulanmasına ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında değerlendirmeye ilişkin sonuçlar ile yeni müfredatın kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme ve genel olarak beklentileri karşılama sonuçları arasında

pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında değerlendirmeye ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatında değerlendirmeye ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır

Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin görüşlere ait toplam sonuçlar ile yeni müfredatın kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme ve genel olarak beklentileri karşılama puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edildi. Sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin olumlu görüşler arttıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de artmakta; sosyal bilgiler dersi yeni müfredatına ilişkin olumlu görüşler azaldıkça yeni müfredatın beklentilerini karşıladığına ilişkin olumlu görüşler de azalmaktadır.

4.2. Öneriler

“2018 Sosyal Bilgiler Programı İlköğretim İkinci Kademe Müfredat Değişikliği ve Öğretmen Görüşleri” konulu bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilen öneriler, maddeler halinde aşağıda verilmiştir.

1. Öğretmenlerin değişen sosyal bilgiler müfredatına kazanım, içerik, uygulama ve değerlendirme boyutlarına genel olarak olumlu yaklaşmış olsa da değişiklikler ile ilgili eğitim veya seminerlerin yetersizliği öğretmenlerin müfredata yönelik bakış açılarını etkilemiştir. Bu nedenle öğretim programlarının hazırlanması ve yenilenmesi aşamasında öğretmenlere gerekli seminer veya eğitimlerin daha yaygın ve güçlü şekilde yapılması gerekmektedir.

2. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin öğretim programlarına yönelik görüşlerini etkilediği araştırma sonuçlarında görülmektedir. Bu nedenle

3. Öğretmenlerin eğitim verdiği sınıfların mevcutları öğretim programının uygulanmasında önem gösterdiği araştırma sonuçlarında görülmektedir. Öğretmenlerin araştırma sorularına yönelik verdikleri cevap doğrultusunda ideal sınıf mevcudu olarak 21-30 arası öğrenciye sahip olan sınıfların seçildiği anlaşılmaktadır öğretim programında başarı sağlanması amacıyla sınıf mevcutları ideal düzeye çekilmelidir.

4. Öğretmenlerin bir eğitim programında kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme basamaklarında genel olarak beklentileri karşılama sonuçları olumlu bulunmakla birlikte yeni müfredat ile ilişkin eğitim veya seminere katılmayan öğretmenlerin katılan öğretmenlerden daha yüksek düzeyde olumlu görüşte bulunması eğitim veya seminerlerde istenilen verimin alınmadığı görüşünü ortaya koymaktadır bu nedenle eğitim veya seminerlerde verimi arttıracak çalışmalar yapılmalı farkındalık oluşturulmalıdır bu kapsamda öğretim programı hazırlanmadan önce ve sonra şeklinde eğitim semineri ve kursların yapılması daha anlamlı olacaktır.

5. Öğretmenlerin bir eğitim programında kazanım, içerik, uygulama, değerlendirme basamaklarında genel olarak beklentileri karşılama sonuçları olumlu bulunmakla birlikte her basamağın birbiriyle olumlu bir ilişkisi olduğu anketlerin sonuçlarına göre ortaya çıkmaktadır bu nedenle yeni program hazırlanma aşamasında program basamaklarının birbirinden bağımsız düşünülmemesi ve basamakların birbirini destekleyici özellikler taşıması programın başarısını olumlu yönde etkileyecektir.

KAYNAKÇA

Altünöz, S. (2008). İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri (Bolu İli Örneği), Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. BOLU

- Başıoğlu, M. (2009), Sosyal Bilgiler 6. Ve 7.Sınıf Öğretim Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, KÜTAHYA
- Balcı, A. (2009). Sosyal Bilimlerde Araştırma –Yöntem, Teknik ve İlkeler, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Bayram, K. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokul 8. SINIF T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirmesi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, AĞRI
- Beyazıt, N., & Gelen, İ. (2017). Eski ve Yeni İlköğretim Programları ile İlgili Çeşitli Görüşlerin Karşılaştırılması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı 51, 457-476.
- Ersoy, F.G. (2009). 'Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması ile İlgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği), Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, KONYA
- Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayınları
- Korkmaz, S. (2014). 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme-Öğretme Boyutunun Değerlendirilmesi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, GAZİANTEP.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi
- Özdemir, S. (2005). Yeni öğretim programı ne getiriyor? MEB İlköğretim Programları Genel Müdürlüğüne Hazırlanan Tanıtım Slaytları. MEB. ANKARA
- Padem, H., Göksu, A. ve Konaklı, Z. (2012). *Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*. Saraybosna: IBU Publications.